

Primární drogová prevence založená na snižování škod: *contradictio in adiecto*?

- Mgr. Jan Morávek, Ph.D.
- Konference *Primární prevence rizikového chování*
- 27. listopadu 2007

Program prezentace

- Primární drogová prevence založená na snižování škod je pro většinu aktérů ideologicky nepřijatelná. Převažují programy založené výlučně na abstinenci. Racionální evaluace nám může říci, který přístup umožňuje větší celkové snížení škod.

Program prezentace

- PP založená na abstinenci vs. snižování škod
- Sexuální výchova vs. primární drogová prevence
- Ideologické srovnání obou přístupů
- Evaluace společným základem pro výběr programů
- Závěr: Posuzovat bychom měli i programy PP zaměřené na snižování škod.

Soutěžící přístupy k sexuální výchově

ABSTINENCE

- Sex mimo manželství morálně nepřijatelný a škodlivý
- Abstinence jediný jistý způsob jak předejít STD a těhotenství
- Nevyučuje antikoncepci ani bezpečnějšímu sexu
- Oficiální přístup federální vlády USA

SNIŽOVÁNÍ ŠKOD

- Pohlavní život u části mládeže je akceptován
- Vedle abstinence nabízí metody antikoncepce a bezpečnějšího sexu
- Hlavní přístup v ČR

Soutěžící přístupy k drogové PP

ABSTINENCE

- Užívání drog morálně nepřijatelné a škodlivé
- Abstinence jediný jistý způsob jak předejít závislosti a škodám
- Nevyučuje zodpovědnějšímu užívání drog
- Oficiální přístup k PP po celém světě

SNIŽOVÁNÍ ŠKOD

- Užívání drog u části mládeže akceptováno
- Vedle abstinence nabízí metody mírného a zodpovědnějšího užívání drog
- V drogové PP je popelkou

Čtvrtina patnáctiletých zkouší sex a nelegální drogy

- zkušenost s pohlavním stykem má 26 % patnáctiletých (Weiss, Kučera, Svěráková 1995)
- zkušenost s konopnými látkami má 25 % patnáctiletých (Csémy 2007)
- Proč v PP převažuje u sexu snižování škod, zatímco u drog abstinence?

Proč v drogové PP převažuje důraz na abstinenci?

- “Nebrat drogy je normální”: Abstinence hodnotou o sobě
- U drog je odůvodněný paternalistický přístup k mládeži
- Není možné užívat drogy mírným, zodpovědným způsobem
- Programy založené na snižování škod by zvýšily celkové škody

Proč v drogové PP převažuje důraz na abstinenci?

- “Nebrat drogy je normální”: Abstinence hodnotou o sobě = **IDEOLOGICKÁ OTÁZKA**
- U drog je odůvodněný paternalistický přístup k mládeži = **IDEOLOGICKÁ OTÁZKA**
- Není možné užívat drogy mírným, zodpovědným způsobem = **EMPIRICKÁ OTÁZKA**
- Programy založené na snižování škod by zvýšily celkové škody = **EMPIRICKÁ OTÁZKA**

Čím se liší drogová PP založená na snižování škod?

- “Braní drog je akceptovatelné”. Abstinence je jedním z nástrojů snižování škod
- Liberální úcta k osobní odpovědnosti
- Mírné, zodpovědné užívání drog je možné
- Programy založené na snižování škod sníží celkové škody efektivněji

Čím se liší drogová PP založená na snižování škod?

- “Braní drog je akceptovatelné”. Abstinence je jedním z nástrojů snižování škod
= IDEOLOGICKÁ OTÁZKA
- Liberální úcta k osobní odpovědnosti
= IDEOLOGICKÁ OTÁZKA
- Mírné, zodpovědné užívání drog je možné
= EMPIRICKÁ OTÁZKA
- Programy založené na snižování škod sníží celkové škody efektivněji **= EMPIRICKÁ OTÁZKA**

Lze drogy užívat mírným, zodpovědným způsobem?

- Vedle populací závislých uživatelů drog vykazujících potřebu léčby existují i populace pravidelných uživatelů, kterým se daří nepropadat závislosti a předcházet nepříznivým důsledkům užívání (kontrolovaní uživatelé).
- Třicetiletá výzkumná tradice skýtá rozvinutou teorii kontrolovaného užívání heroínu a kokainu a některé poznatky ohledně cannabis.
- Faktory drogy (drug, farmakologický účinek), osobnosti a postojů uživatele (set), prostředí (setting, neformální sankce a rituály), životní struktury a dostupnosti drog.

Rozvaha: účinky soutěžících přístupů k drogové PP

ABSTINENCE

- *může odrazovat více osob od užívání a oddalovat iniciaci*
- *ti, kteří již drogy užívají, nedostávají žádné poznatky ani dovednosti potřebné k zodpovědnému braní*
- **CELKOVÉ ŠKODY = ?**

SNIŽOVÁNÍ ŠKOD

- *nemusí snižovat celkový počet uživatelů drog*
- *uživatelé drog získávají lepší předpoklady k rozvoji zodpovědných vzorců*
- **CELKOVÉ ŠKODY = ?**

Evaluace programů podle vlivu na celkové škody

Neideologická debata o preventivních programech se omezuje na jedinou otázku: které programy jsou efektivní při celkovém snižování škod?

Sexuální výchova: Programy PP založené na snižování škod bývají v USA efektivní (méně STD, méně nechtěných těhotenství)

Drogová prevence: Programy PP založené na snižování škod nebyly dosud evaluovány. Otázka, zda by tyto programy nezvýšily celkové škody, zůstává otevřená.

Závěr

- **Primární drogová prevence založená na snižování škod není contradictio in adiecto, pokud odhodíme ideologii.**
- **Vzhledem k vysoké prevalenci cannabis mezi mládeží navrhuji zavedení prvků snižování škod do drogové PP.**
- **Racionální evaluace nám může říci, který přístup umožňuje větší celkové snížení škod.**

Děkuji Vám za pozornost.

Mgr. Jan Morávek, Ph.D.

Děkuji za podporu Fulbrightově komisi a doktorskému programu Sociologie FSV UK.

jan.moravek@gmail.com